

Anna Uryga, Lucjan Stalmach***

Biblioteka Medyczna Collegium Medicum
Uniwersytet Jagielloński

DOSTĘP DO MEDYCZNYCH CZASOPISM ELEKTRONICZNYCH [ACCESS TO MEDICAL ELECTRONIC JOURNALS]

Abstrakt: Autorzy charakteryzują dostawców czasopism elektronicznych w obszarze nauk medycznych oraz tendencje związane z organizacją konsorcjów polskich bibliotek medycznych. Przedstawiono doświadczenia Biblioteki Medycznej Collegium Medicum UJ w zakresie organizacji dostępu do czasopism elektronicznych i pierwsze wyniki badań nad ich wykorzystaniem przez użytkowników. Autorzy odnoszą się również do aspektów prawnych udostępniania czasopism elektronicznych w bibliotekach.

Abstract: The authors describe the suppliers of the electronic journal services in the field of medical science as well as the trends connected with organizing the consortia of the Polish medical libraries. The paper presents the example of the Medical Library of Collegium Medicum of the Jagiellonian Library as regards its organization of access to the electronic journals and the first results of the research concerning using the journals by the readers. Moreover, the authors refer to the legal aspects of making electronic journals available in the libraries.

*
* *
*

* Dokum. dypl., mgr ANNA URYGA, dyrektor Biblioteki Medycznej CM UJ i z-ca Dyrektora Biblioteki Jagiellońskiej. Absolwentka bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, studia podyplomowe: zarządzanie przedsiębiorstwami (dyplom polski i francuski). Ostatnie publikacje: Les avantages et les menaces: la restructuration de la bibliothèque médicale universitaire. W: Libraries without limits (1999); Programy wspierające działalność bibliotek medycznych. Analiza trendów w Polsce i na świecie. *EBIB* 2000 nr 5 (13). Adres elektr.: AniaU@bm.uj.edu.pl

** Mgr LUCJAN STALMACH, kierownik Ośrodka Komputerowego CM UJ, kierownik Działu Technologii Informatycznych Biblioteki Medycznej CM UJ. Ostatnie publikacje: Szpitalne systemy informatyczne (Kraków 1997, wyd. 2 1999); Koncepcja systemu metawyszukiwania informacji w medycznych bazach internetowych. *Biul. GBL* 1999, nr 45, s. 361.

Czasopisma, prezentując najbardziej aktualny stan wiedzy, stanowią podstawowe źródło informacji dla lekarzy – zarówno naukowców jak i praktyków. Skrócenie procesu wydawniczego poprzez publikację czasopism w Internecie oraz łatwość dotarcia do tak dystrybuowanych czasopism powodują, iż zainteresowanie prenumeratą czasopism elektronicznych gwałtownie wzrasta.

UWAGI WSTĘPNE

Elektroniczne czasopisma mogą być publikowane wyłącznie w elektronicznym formacie lub równocześnie w elektronicznej i drukowanej wersji. Czasopisma te spełniają wymagania stawiane wszystkim wydawnictwom periodycznym: publikowane są regularnie (w pewnych odstępach), podlegają wydawniczej kontroli i posiadają własne tytuły.

Najważniejsze korzyści, wynikające z samej istoty czasopism elektronicznych, to m.in.:

- dostęp do publikacji odbywający się z poziomu komputerów osobistych
- ułatwienia wyszukiwawcze (prosta nawigacja) wraz z powiązaniem hiperlinków do innych zewnętrznych źródeł informacji, które przekształcają czasopismo w rozległy bank danych
- możliwość zastosowania grafiki, dźwięku, animacji i klasek wideo, które wzmagają potencjał dydaktyczny i naukowy zwłaszcza w rozwoju telemedycyny.

Mówiąc o niezaprzeczalnych korzyściach publikowania czasopism w formie elektronicznej, należy z dużą uwagą prześledzić trudności natury organizacyjnej i prawnej, które nie pozwalają w pełnym wymiarze wykorzystać potencjału tego nowego medium.

Celem tego artykułu jest próba przedstawienia, z perspektywy Biblioteki Medycznej Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego, zabiegów organizacyjnych i pułapek prawnych, które towarzyszą gromadzeniu, opracowaniu i udostępnianiu czasopism elektronicznych. We właściwym uchwyceniu najważniejszych problemów pomogła lektura konkretnych umów z wydawcami, które zostały zawarte w tym i ubiegłym roku, oraz dokumentów Europejskiej Platformy Praw Użytkowników (ECUP) i Europejskiego Biura Bibliotek i Stowarzyszeń Informacji (EBLIDA), udostępnianych pod adresem <http://www.eblida.org>

Ogólnie rzecz ujmując, licencje pozwalające na legalne włączanie czasopism elektronicznych do tradycyjnej kolekcji zbiorów bibliotecznych będą powodowały zmiany i zakłócenia w dotychczasowym funkcjonowaniu instytucji powołanej do świadczenia dostępu do naukowej informacji. Dlatego właśnie umowy licencyjne przedkładane bibliotekom do podpisu powinny być przedmiotem szczegółowej lektury, nie tylko ze względu na konieczność dokonania jednolitego polskiego tłumaczenia, ale na właściwe zrozumienie i akceptację wszystkich klauzuli kontraktu.

ASPEKTY PRAWNE WYKORZYSTANIA CZASOPISM ELEKTRONICZNYCH

W środowisku papieru i druku, bibliotekarze kupują czasopisma, co do których czytelnicy mają dostęp potencjalnie nieograniczony (czasopismo należy do biblioteki na zawsze). W środowisku elektronicznym biblioteka uważana jest za kupca (koncesjonera) kopii elektronicznej czasopisma na okres i użytkowanie ściśle określone. Prawo do tego dostępu określa licencja, która jest oficjalną autoryzacją, umożliwiającą legalne korzystanie z pakietów czasopism na warunkach zawartych w umowie.

Większość umów licencyjnych uznaje użytkowników autoryzowanych jedynie za członków instytucji (w tym członków personelu zatrudnionego lub związanego z instytucją w inny sposób oraz studentów), którzy posiadają hasło, kod dostępu lub inny środek autoryzacji. W świetle tych zapisów prawnych pozostali użytkownicy biblioteki (zarejestrowani użytkownicy odwiedzający stronę WWW, użytkownicy zarejestrowani posiadający dostęp do usług na odległość, użytkownicy nie zarejestrowani odwiedzający strony www w pomieszczeniach biblioteki) tracą prawo korzystania z zasobów stanowiących przedmiot licencji.

Odwiedzający bibliotekę użytkownicy afiliowani w innych instytucjach akademickich są na wyraźnie niedogodnej pozycji, ponieważ kiedy chcą otrzymać te same narzędzia, jak w ich własnej uczelni, trafiają na bariery. Ci właśnie użytkownicy nie rozumieją, że dostęp poprzez stronę danej biblioteki do takiego konsorcjum jak np. IDEAL czy SPRINGER-LINK może jedynie odbywać się z komputerów autoryzowanych w danej instytucji.

W świecie druku powszechną i akceptowaną praktyką jest powielanie kopii artykułów i udostępnianie ich użytkownikom biblioteki. Szeroko praktykowana jest również wymiana takich kopii z innymi bibliotekami w ramach współpracy międzybibliotecznej. Jednym z niefortunnnych rezultatów rozwoju elektronicznych czasopism jest to, że większość licencji nie udziela poparcia praktykom wypożyczania międzybibliotecznego.

Prawodawstwo w zakresie udostępniania publikacji elektronicznych różne jest w Unii Europejskiej i Stanach Zjednoczonych. W podstawowym dokumencie pt. *The Digital Millenium Copyright Act* [<http://www.lib.umich.edu/libhome/copyright/dmca.html>] prawodawstwo amerykańskie zezwoliło bibliotekom typu non-profit oraz archiwom na tworzenie i przechowywanie trzech elektronicznych kopii materiałów drukowanych. Uregulowanie to stanowi także podstawę dalszych regulacji dotyczących czasopism elektronicznych i dystrybucji artykułów w formie elektronicznej. Z kolei wstępne dyrektywy Unii Europejskiej w tym zakresie mówią, iż „biblioteki nie komercyjne, uniwersytety, centra dokumentacji oraz archiwa **nie mogą**:

- wyświetlać chronionych prawem autorskim elektronicznych materiałów na miejscu (on-site)

- zezwalać użytkownikom, na miejscu, na przeglądanie oraz odsłuchiwanie chronionych prawem autorskim elektronicznych materiałów dla celów prywatnych i edukacyjnych

- zezwalać użytkownikom, na miejscu, na tworzenie cyfrowych kopii chronionych prawem autorskim elektronicznych materiałów dla celów prywatnych i edukacyjnych

- udostępniać materiałów elektronicznych zdalnym użytkownikom dla celów prywatnych i edukacyjnych

- tworzyć cyfrowych kopii dla celów przechowywania i archiwizacji

- przysyłać chronionych prawem autorskim elektronicznych materiałów poprzez FTP lub pocztę elektroniczną do innych bibliotek

- przysyłać chronionych prawem autorskim elektronicznych materiałów poprzez FTP lub pocztę elektroniczną do studentów lub pracowników w instytucji”.

Oznacza to w praktyce nielegalność transmisji wewnątrz instytucji, jak i wymiany międzybibliotecznej, jeśli dotyczy ona artykułów w formie elektronicznej.

Konsekwencje restrykcyjnych postanowień wydawców wobec wypożyczeń międzybibliotecznych elektronicznych materiałów są szczególnie trudne do zrozumienia dla dużych akademickich bibliotek medycznych. Jeśli chodzi o tę właśnie działalność, biblioteki akademii medycznych mają bardzo duże znaczenie w regionie, gdyż realizują potrzeby informacyjne lekarzy, farmaceutów i pielęgniarek z oddległych szpitali i innych ośrodków leczenia. W Polsce, gdzie sieć bibliotek medycznych poza dużymi akademickimi miastami, nie rozwinęła się w stopniu wystarczającym jak w innych krajach, problem ten musi być szczególnie ostro postawiony.

Mimo tego, że oferty konsorcjalne posiadają propozycje cenowe dla małych instytucji i szpitali – w sytuacji ogólnej mizerni finansowej służby zdrowia i procesu restrukturyzacji – realizowanie zakupów literatury w formie tradycyjnej, a co dopiero dostępu do czasopism elektronicznych, jest po prostu niemożliwe.

Brak również dostępu do technologii informacyjnej związany np. z ograniczeniami infrastruktury sieciowej, dotyczący wiele poziomów pracy uczelni medycznej: dydaktyki, badań, administracji i kliniki, wydaje się udaremniać cel elektronicznej dostępności; zaś zapisy licencyjne jeszcze bardziej to komplikują. Wiele jednostek organizacyjnych (wydziałów, instytutów, katedr, zakładów i innych służb) boryka się z technicznymi problemami dostępu do Internetu. W niektórych z nich dostanie się na strony internetowe jest pierwszą napotkaną przeszkodą.

Jedynym wyjściem z tej sytuacji jest negocjowanie nie gwarantowanych standardową licencją praw do takiej wymiany w ramach umów podpisywanych przez biblioteki z wydawcami czy też dostarczycielami czasopism elektronicznych. Dużą siłę nacisku w tym zakresie mogą stanowić coraz częściej powstające konsorcja użytkowników czasopism elektronicznych.

Inną trudnością wynikającą po części z technicznych metod udostępniania czasopism jest kwestia dostępu do numerów archiwalnych. Subskrypcja na czasopisma elektroniczne oznacza najczęściej prawo dostępu poprzez Internet do serwera wydawcy (dostawcy), z którego pobierane są przez użytkowników požądane arty-

kuły. Jednakże wraz z ustaniem subskrypcji użytkownicy tracą to prawo i najczęściej także prawo dostępu do wcześniej subskrybowanych roczników. Konsekwencją zapisów prawnych w licencjach jest również to, że biblioteka musi bardzo uważać, aby – planując prenumeratę – nie skreślić czasopism w formie drukowanej, wchodzących w skład jakiegoś pakietu dostępu. Często licencje wymagają tego, aby biblioteka kontynuowała płacenie za subskrypcję drukowaną, gdyż to ją jedynie upoważnia do otrzymywania publikacji elektronicznych.

Wszystkie regulacje prawne zawarte w umowach licencyjnych konsekwentnie różnicują politykę gromadzenia zasobów w formie tradycyjnej i elektronicznej w poszczególnych typach bibliotek. Pomimo licznych ograniczeń budżetowych i stałego wzrostu kosztów czasopism w odniesieniu do innych materiałów bibliotecznych, zwłaszcza książek, specjalistyczne biblioteki akademickie, w ostatnich dwóch latach, zdecydowanie przesunęły zakupy literatury w postaci elektronicznej na coraz bardziej uprzywilejowaną pozycję. Kontrastować to może z polityką księżnic narodowych i bibliotek publicznych, dla których kolekcje książek w formie tradycyjnej będą miały jeszcze długo o wiele większe znaczenie.

Biblioteki stoją dzisiaj wobec kilku do kilkunastu ofert na dostęp do różnorodnych pakietów, zawierających kilkaset czasopism elektronicznych w pełnym tekście. Prawie wszyscy z największych biomedycznych wydawców ogłosili dostęp do większości swoich czasopism elektronicznych: Academic Press, Elsevier, Springer-Verlag, Wiley, Kluwer. Podobnie też firmy pośredniczące w dostarczaniu prenumeraty czasopism drukowanych, jak SWETS czy EBSCO zabrały się za organizowanie projektów wirtualnych bibliotek w postaci konsorcjów. Natomiast naukowe stowarzyszenia typu non-profit i inni mali wydawcy w Stanach Zjednoczonych zaanonsowali przystąpienie do publikowania swoich czasopism w formie elektronicznej na stronie HighWire Press, internetowego wydawcy Uniwersytetu w Stanford – <http://gort.ucsd.edu/newjour>, gdzie blisko 8500 tytułów zostało udostępnionych bezpłatnie po roku od ukazania się ich wersji drukowanej.

CZASOPISMA ELEKTRONICZNE W COLLEGIUM MEDICUM UNIwersytetu Jagiellońskiego

W chwili obecnej Biblioteka Medyczna UJ [dalej BMCMUJ], posiada dostęp do 619 tytułów czasopism w formie elektronicznej przy subskrypcji 382 tytułów zagranicznych w formie papierowej. Strona z wykazem usług udostępniających czasopisma elektroniczne w Bibliotece, w marcu 2001 r., została wywołana przez 1591 użytkowników, z tego 458 byli to użytkownicy spoza Collegium Medicum UJ.

Doświadczenia BM CM UJ z czasopismami elektronicznymi rozpoczęły się w 1999 r., wraz z wyborem firmy EBSCO jako dostawcy czasopism drukowanych. Obecnie, posiadamy autoryzowany dostęp do czasopism elektronicznych w ramach następujących usług: „EBSCO Online”, „EBSCOMed”, „Springer Link”, „OVID” i „IDEAL”.

EBSCO w ramach swego systemu internetowego **EBSCO Online** umożliwia darmowy dostęp do ok. 120 czasopism elektronicznych dla instytucji posiadających subskrypcję papierową. Podobną usługę w ramach prenumeraty papierowej oferuje swoim klientom inny poważny dostawca – **SWETS-BLACKWELL**. Wynika to z faktu, iż sami wydawcy umożliwili darmowy dostęp dla swych prenumeratorów. Niestety, należy mieć świadomość tego, iż dla subskrybentów dostęp do wielu ze wspomnianych wyżej 120 czasopism jest praktycznie nieużyteczny. Dostęp bowiem do tych czasopism możliwy jest jedynie z jednego, autoryzowanego komputera. Oznacza to, iż dostępność takich czasopism dla ponad 2000 pracowników CM UJ i studentów jest bardzo mocno ograniczona.

Staje się zatem oczywiste, iż możliwość korzystania z czasopism elektronicznych w całej sieci danej instytucji musi wiązać się z dodatkowymi kosztami (o czym była już mowa powyżej).

Drugim, chronologicznie, źródłem czasopism elektronicznych, jakie zaoferowała nasza biblioteka użytkownikom w całym Uniwersytecie Jagiellońskim, jest **OVID**. Usługa firmy OVID ulokowana w Interdyscyplinarnym Centrum Modelowania Matematycznego Uniwersytetu Warszawskiego (ICM) oferuje dostęp do 48 czasopism medycznych zgromadzonych w trzech kolekcjach *Biomedical Core Collection*. Istotną zaletą OVID jest to, że integruje on czasopisma elektroniczne z najważniejszą medyczną bazą bibliograficzną – MEDLINE.

Inną usługą integrującą bazę MEDLINE z czasopismami elektronicznymi jest **EBSCOMED**. Biblioteka posiada testowy dostęp do tej usługi oferującej 78 czasopism z zakresu medycyny i nauk pokrewnych. W najbliższym czasie dostęp do EBSCOMED zostanie zastąpiony pełnym dostępem konsorcjalnym do projektu EIFL Direct (Electronic Information for Libraries) obejmującego łącznie 500 czasopism naukowych).

Kolekcję 177 czasopism wydawnictwa SPRINGER Biblioteka udostępnia pracownikom CM UJ poprzez usługę SPRINGER LINK, zaś 236 czasopism elektronicznych wydawnictw ACADEMIC PRESS i HARCOURT HEALTH SCIENCES udostępnianych jest przez BM w usłudze **IDEAL** (*International Digital Electronic Access Library*).

Ilościowy stosunek autoryzowanych czasopism elektronicznych do czasopism równocześnie prenumerowanych w formie tradycyjnej pokazuje tabela:

Nazwa konsorcjum	Czasopisma elektroniczne	Czasopisma drukowane
OVID	48	37
EBSCOMED	94	13 (6 pokrywa się z OVID)
SPRINGERLINK	177	16
IDEAL	236	8
Razem:	555	67

UDOSTĘPNIANIE CZASOPISM ELEKTRONICZNYCH W BIBLIOTECE MEDYCZNEJ CMUJ

Wraz ze wzrostem liczby dostawców oferujących dostęp do czasopism *online*, coraz częściej pojawiają wśród użytkowników trudności w wyborze właściwej usługi. Świadomość tego problemu zaistniała także u producentów i dystrybutorów czasopism. Zaczęły pojawiać się systemy pozwalające integrować dostęp do czasopism oferowanych w różnych usługach. Niestety, wykorzystanie takich systemów wiąże się w dodatkowymi kosztami dla bibliotek. Przykładem może być tutaj system *SILVERLINKER* firmy SILVER PLATTER, producenta bazy danych MEDLINE w systemie ERL, dla którego koszt rocznego użytkowania wynosi 1600 USD (w promocji). Mając na względzie dość duże koszty takiego systemu, BM CM UJ opracowała własny katalog dostępnych dla Biblioteki czasopism, który w szybki sposób pozwala określić, w jakiej (jakich) usłudze poszukiwane czasopismo jest udostępniane. Katalog zintegrowany jest z opracowanym w BM systemem „jednolitej autoryzacji”, który umożliwia dostęp do prawie wszystkich autoryzowanych usług za pomocą takiego samego hasła. Dzięki temu użytkownik zwolniony jest z obowiązku pamiętania różnych haseł przydzielonych przez dostawców poszczególnych usług.

W BM CM UJ opracowywany jest również system ułatwiający użytkownikowi dotarcie do wszechstronnej informacji o czasopiśmie [Stalmach 1999]. Autor-ski system metawyszukiwania pozwala użytkownikowi, poprzez podanie jedynie tytułu czasopisma, na szybkie uzyskanie całościowej informacji poprzez automatyczną konsolidację danych zawartych w wielu rozproszonych w Internecie bazach danych. Użytkownik uzyskuje informację na temat:

- wydawcy i jego strony WWW
- dostępności wersji drukowanej w BM CM UJ lub innych bibliotekach polskich (wykaz roczników i zeszytów)
- dostępności wersji elektronicznej (jakie usługi oferują dostęp do wersji elektronicznej i czy są to usługi subskrybowane przez BM)
- strony domowej czasopisma
- dostępności spisu treści czasopisma.

W chwili obecnej system metawyszukiwania wykorzystuje dane pochodzące z następujących źródeł:

- Baza czasopism BM CMUJ
- Centralny Katalog Czasopism Polskich Biblioteki Narodowej
- Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych Biblioteki Narodowej
- *JAKE* – baza informacji o czasopismach Uniwersytetu Yale
- *HIGH WIRE* – internetowa strona elektronicznych czasopism naukowych stowarzyszeń medycznych i małych wydawców na Uniwersytecie Stanford
- Strony WWW ASSOCIAZIONE ITALIANA BIBLIOTECHE
- baza opisów czasopism i spisów treści udostępniana przez NETHERLANDS INSTITUTE for SCIENTIFIC INFORMATION.

ASPEKTY ZARZĄDZANIA CZASOPISMAMI ELEKTRONICZNYMI

Ciekawy materiał do analizy tych problemów dostarczył referat Sharon Grant z McGill University Health Sciences Library w Montrealu, wygłoszony na ósmym Kongresie Bibliotekarstwa Medycznego (Londyn, 2–5 lipca 2000) [Grant 2001]. Niektóre zagadnienia w nim poruszone inspirowały do przedstawienia ich w świetle warunków funkcjonowania naszej Biblioteki.

Jak pokazuje przedstawiony powyżej opis usług oferowanych przez Bibliotekę Medyczną CM UJ, elektronizacja źródeł informacji przyczynia się do istotnej zmiany wzorców postępowania.

W zakorzenionej od wieków tradycji wszystkie biblioteki były oceniane według rozmiaru fizycznej kolekcji zasobów. Dzisiaj – biblioteka musi tak zaprezentować swoją kolekcję na stronie internetowej, aby wskazano wszystkie usługi informacyjne, które wykonuje lub zamierza wykonywać dla swoich użytkowników. Internetowa prezentacja zasobów biblioteki kształtuje nowe preferencje użytkowników i łamie dotychczasowe przyzwyczajenia w korzystaniu z materiałów bibliotecznych.

Wzrastająca liczba elektronicznych czasopism w pełnym tekście osiągalnych przez natychmiastowy dostęp komputerowy rekompensuje straty, które wywołane są zastąpieniem druku z reguły mniej czytelną formą cyfrową, a w przypadku naszej biblioteki znacznym oddaleniem od szpitala uniwersyteckiego i miejsc uprawiania dydaktyki oraz badań naukowych.

Pracując na odległość, końcowy użytkownik musi mieć wygodny i łatwy dostęp do szerokich bloków źródeł informacyjnych, które zawierają czasopisma elektroniczne. Aby ten cel osiągnąć, biblioteka musi uruchomić wewnątrz swojej struktury odpowiednie mechanizmy, które pozwalają najbardziej kreatywnym pracowników, niezależnie od tego w jakim oddziale się znajdują, budować nowe narzędzia informacyjne oparte o ich wiedzę i umiejętności.

Równocześnie, w coraz większym niż dotychczas wymiarze, umiejętna selekcja informacji w elektronicznym środowisku dokonywać się musi zarówno na poziomie gromadzenia, opracowania, jak i udostępniania.

Zespół pracowników naszej Biblioteki chce odgrywać ważną rolę w towarzyszeniu użytkownikom w ich informacyjnych poszukiwaniach poprzez indywidualne konsultacje, udzielanie porad na temat systemów i produktów, dostarczanie instrukcji i przewodników oraz stosowanie coraz bardziej kompleksowych zabiegów wyszukiwawczych.

Podstawowym pytaniem ze strony użytkowników końcowych jest to, czy może skorzystać z konkretnego czasopisma w trybie *online*. Udzielenie odpowiedzi na to pytanie pozostaje w gestii serwisu informacyjnego, jak i technicznego. Zręczność personelu biblioteki, który bezpośrednio styka się z użytkownikiem zainteresowanym dostępem do czasopism elektronicznych, musiała wrosnąć na poziomie całej swojej złożoności. W wielu bibliotekach to oddziały informacji naukowej i katalogowania powinny odpowiadać za ułatwianie dostępu do czasopism elektronicznych dla użytkowników końcowych. Podstawowym narzędziem służącym temu celowi

jest katalog, który umożliwia znajdować, czy dana pozycja jest osiągalna, bez względu na to jaki jest jej format. W sytuacji gdy w naszej Bibliotece nie został jeszcze wprowadzony moduł zintegrowanego katalogu komputerowego czasopism, poważnym problemem staje się próba skonsolidowania informacji o czasopismach w obojętnie jakim formacie. Rozwiązanie, które zostało przyjęte przez oddział informacji naukowej, jest stworzeniem na stronie internetowej naszej Biblioteki takiego przewodnika dla użytkowników końcowych, który obejmowałby listę czasopism elektronicznych z nauk medycznych, do których uczelnia posiada autoryzowany dostęp i do których dostęp jest, przez jakiś dłuższy czas, bezpłatny. Taka lista stanowi nową i oddzielną usługę dla użytkowników, która służy organizowaniu i dostarczaniu dostępu do różnorodnych zasobów. Dzięki jej istnieniu Biblioteka może promować swoje usługi oddalonym od niej użytkownikom: zwłaszcza pracownikom naukowym i lekarzom wykorzystującym informację w swojej pracy badawczej i opiece nad pacjentem.

Niezależnie od uwarunkowań naszej Biblioteki katalog *online* pozostanie kluczowym źródłem do pełnej integracji bibliotecznej kolekcji czasopism tradycyjnych z czasopismami elektronicznymi. Problemy, które mogą rodzić się na etapie pełnego opracowywania czasopism, są w naszej Bibliotece jeszcze nieznane z praktyki. Ale w sytuacji gdy Biblioteka podejmie w najbliższych miesiącach pracę nad zbudowaniem katalogu czasopism, będzie zmuszona rozwiązać ten problem dla wielu zagranicznych tytułów czasopism medycznych, które znajdować się będą w podwójnych formach: drukowanej i elektronicznej.

Utrzymywanie listy czasopism elektronicznych na stronie internetowej, a następnie katalogowanie czasopism elektronicznych będzie więc dublowaniem wysiłku. Rekord katalogowy będzie utrzymywać swoją wyjątkową pozycję jako oficjalny rekord zasobu, stając się częścią inwentarza wszystkich materiałów bibliotecznych. Lista czasopism utrzymywana na stronie internetowej jest raczej powiązaniem hipertekstowym do usług dostępu do poszczególnych pakietów czasopism elektronicznych, zarówno tych objętych licencją, jak i tych, do których dostęp jest bezpłatny.

Wejście elektronicznych czasopism bardzo mocno wpłynęło na zakres pracy we wszystkich bibliotecznych oddziałach. Bibliotekarze odczuwają, że gromadzenie, opracowanie i udostępnianie czasopism elektronicznych jest o wiele bardziej skomplikowane niż w przypadku ich drukowanych form. Dodatkowy koszt pracy, formuła licencji oraz aktywizacja czasopism wraz z procesem rejestracyjnym (autoryzacja) są czynnikami, które grają kluczową rolę w pracy z użytkownikami. Wymaga to zrozumienia wszystkich procedur i bardzo dobrej komunikacji między wszystkim bibliotecznymi oddziałami.

KONKLUZJE

Świadomi potencjału elektronicznych czasopism pracownicy bibliotek przygotowani są do wprowadzania nowych narzędzi, tak samo jak integrowali mikroformy, bazy danych *online*, serwisy dostarczania dokumentów i inne technologiczne.

Biblioteka rozpoczynając przemiany, musi je kontynuować, przystosowując i rozwijając swoje usługi do wymagań współczesnych użytkowników, nawet w sytuacji gdy oni sami jeszcze tego nie zgłaszają zbyt gwałtownie.

Zanim biblioteki kompletnie zrezygnują z drukowanych subskrypcji na rzecz czasopism elektronicznych, musi zostać rozwiązany problem jednakowego dostępu do informacyjnej technologii wśród całej społeczności, dla której biblioteka świadczy swoje usługi.

WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA

EBLIDA [<http://www.eblida.org/ecup>]

Grant, S. (2000). The full-text electronic journal in perspective: end-users, public services, technical services. 8th ICML Conference Proceedings, London 2nd –5th July <http://www.icml.org/monday/electronic/grant.htm> (2.05.2001)

Stalmach, L. (1999). Koncepcja systemu meta-wyszukiwania informacji w medycznych bazach internetowych. *Biul. GBL* 45, 361: 185–191